

COVID-19 bağlamında halk sağlığı ve sosyal önlemlere genel bakış

Geçici rehber

18 Mayıs 2020

Arka Plan

Tüm ülkeler için genel hedef, virüsün bulaşmasını yavaşlatarak ve ilişkili hastalık ve ölümleri önleyerek COVID-19'u kontrol altına almaktır. Her ülke, COVID-19 karşısında hastalığın yereldeki durumuna ve epidemiyolojisine göre düzenlenecek kapsamlı bir dizi önlem almalıdır.¹ Bu kapsamlı stratejinin merkezinde, başarısı kanıtlanmış, insandan insana bulaşı engelleyen temel halk sağlığı önlemleri vardır, bunlara (i) tüm vakalar için tanımlama, izolasyon, test ve klinik sağlık hizmetleri ve (ii) tüm temasların izlenmesi ve karantina altına alınması dahildir ve bunlar COVID-19 ile mücadelede tüm ulusların çalışmalarının bir parçası olmalıdır.

COVID-19'u kontrol altına almak için uygulanacak kapsamlı strateji içerisinde ayrıca COVID-19'un topluma yayılımını baskılamak veya durdurmak için bireyler, kurumlar, topluluklar, yerel ve ulusal hükümetler ve uluslararası organlar tarafından yürütülecek diğer halk sağlığı ve sosyal önlemleri de yer alacaktır.

Halk sağlığı önlemleri ve sosyal önlemler, bireysel bulaş zincirlerinin durdurulmasına ve salgınların önlenmesine katkıda bulunur ve bu nedenle, özellikle aşılardan önce ve tedaviler hazır değilken COVID-19'un daha fazla yayılmasını sınırlamak için kritik öneme sahiptir. Bu önlemler aşağıdakileri içerir:

- **Kişisel önlemler**, kişiden kişiye bulaşmayı sınırlamayı, bireyleri ve irtibat kurdukları kişileri korumayı ve sık dokunulan yüzeylerin kontaminasyonunu azaltmayı amaçlamaktadır.^{6,7} Kişisel önlemler arasında sık el hijyeni uygulamaları, fiziksel mesafe, solunum görgü kuralları, hasta iken veya hasta ile temasta iken ve evde temizlik ve dezenfeksiyon sırasında maske kullanımı yer almaktadır.
- **Kamusal alanlardaki fiziksel ve sosyal mesafe önlemleri**, enfekte olmuş kişiler ile enfekte olmayanlar arasında bulaşmayı önler ve ciddi hastalık riski altında olanları korur. Bu önlemler arasında fiziksel mesafe, kitlesel toplantılarının azaltılması veya iptal edilmesi,⁸ ve farklı ortamlarda (örn. toplu taşıma, restoranlar, barlar, tiyatrolar) kalabalıktan kaçınma, evden çalışma, evde kalma ve işyerleri⁹ ile eğitim kurumları için mevcut duruma yönelik uyarlamaları destekleme sayılabilir.¹⁰ DSÖ, fiziksel mesafe konusunda kişilerarası bulaşma riskini sınırlamak için insanlar arasında en az bir metre^a mesafe olmasını tavsiye etmektedir.
- **Hareket tedbirleri**, virüsün bir bölgeden diğerine girmesini önlemeyi ve hareketini sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Önlemler arasında kişilerin yerel veya ulusal hareketliliklerinin sınırlandırılması, seyahat konusunda rehberlik sunulması, tren istasyonları, otobüs terminalleri ve havaalanları da dahil olmak üzere seyahat merkezlerinde tıkanıklığı önlemek için önceden seyahat düzenlenmeleri ve yerel COVID-19 epidemiyolojisi açısından gerekliliğinin gösterilmesi durumunda bir *güvenlik kordonunun* uygulanması ve seçilebilecek diğer önlemler yer alır.
- **Özel koruma önlemleri**, özel popülasyonları ve korunmasız grupları korumayı amaçlar:
- COVID-19'dan daha ciddi hastalık riski altında olan kişiler (örneğin yaşlılar, altta yatan tıbbi rahatsızlıkları olan kişiler)
- Sosyal risklere sahip olan kişiler veya gruplar (örneğin, göçmen işçiler, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, evsizler)
- Kapalı ortamlarda yaşayan kişiler veya gruplar (örneğin, uzun süreli yaşam tesisleri,¹¹ ıslahevleri, kamplar/kamp benzeri ortamlar)
- Mesleki olarak virüse maruz kalma riski daha yüksek olan kişiler veya gruplar (örneğin, kurumsal ortamlardaki personel, sağlık çalışanları ve ön saflarda çalışanlar). Sağlık ve bakım çalışanlarının korunması, sağlık tesislerinde ve yaşlılarda ikametgahlarda salgınları da önler.

Halk sağlığı ve sosyal önlemler, ülkelerin kendi yerel bağlamlarına göre seçebilecekleri ve kalibre edebilecekleri bir müdahale aracı sağlar. Bununla birlikte, ulusal ve yerel makamlar, COVID-19'un doğrudan sağlık üzerindeki etkisini ele alırken, gelir kaybı veya hizmetlere erişim gibi sağlık ve sosyoekonomik refah üzerindeki kısa ve uzun vadeli sonuçları dengeleyecek şekilde stratejiler izlemelidir.¹ Sağlık sistemlerinin aşırı yüklenmesi veya diğer temel sağlık ve sosyal hizmetlerin kesintiye uğraması durumunda ortaya çıkabilecek dolaylı sağlık etkilerinin önlenmesi için önceden planlama ve hazırlık yapılması da kritik öneme sahiptir.

^a Bir metre üç feet ve 3,4 inç'e eşdeğerdir. DSÖ, COVID-19 bulaşma riskleri ile ilgili devam eden araştırmaları izlemektedir.

Amaç

Bu belgenin amacı COVID-19'un yayılmasını yavaşlatmak veya durdurmak için uygulanabilecek halk sağlığı ve sosyal önlemlere genel bir bakış sağlamak ve bu müdahalelerden kaynaklanan olası zararları sınırlamak için stratejiler önermektir.^b

Belgede, COVID-19'u kontrol altına almak için halk sağlığı müdahalelerini kullanan ve bunların sosyal ve ekonomik etkilerini en aza indirmek zorunda olan ulusal ve yerel yetkililer ve diğer karar vericilerin bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

Halk sağlığı ve sosyal önlemlerin hastalığın bulaşma düzeyine göre uygulanması

Tüm halk sağlığı önlemleri ve sosyal önlemler, COVID-19'un yereldeki bulaşma seviyesine (vakanın görülmemesi, ara sıra görülmesi, kümeler halinde görülmesi, topluma yayılması) göre seçilmesi, kalibre edilmesi ve uygulanması gereken bir dizi müdahaleyi içerir, bunlara kişisel önlemler, fiziksel mesafe önlemleri, hareketlilik önlemleri ve özel koruma önlemleri dahildir.⁶ Halk sağlığı müdahaleleri COVID-19 bulaşma yoğunluğu ile orantılı olmalı ve ülkelerin uygulamak istedikleri her türlü önlemin uygulanabilir, sürdürülebilir ve yerel bağlama göre kabul edilebilir olmasını sağlayacak şekilde güvenli yöntemlerle uyarlanması gerekir.

Ulusal makamlar, kendi özel bağlamlarına, risklerine veya yayılma düzeylerine bağlı olarak ulusal ve yerel düzeyde önlemler önermeli veya uygulamalı ve pandemi geliştikçe durumu düzenli olarak gözden geçirmelidir. Topluluklar ayrıca yerel kültürü, yaşam ortamlarını ve kaynaklara ve hizmetlere erişimi göz önünde bulundurarak gerekli önlemleri de alabilir.

COVID-19 bulaşma yoğunluğu genelde ülke içinde homojen değildir ve bu nedenle ulusal makamlar, önlemlerin ulusal altı epidemiyolojiye uygun olmasını ve uygulamaların zaman sınırlamalarına sahip olmasını sağlamalıdır. Halk sağlığı ve sosyal önlemlerde yapılacak herhangi bir düzenleme ve bu değişikliklerin nedenleri kamuoyuna açıkça bildirilmelidir.¹² DSÖ, hastalığın lokal epidemiyolojisi değiştikçe halk sağlığı ve sosyal önlemlerin kademeli ve aşamalı olarak ayarlanmasıyla ilgili hususlar konusunda ulusal makamlara ve karar vericilere rehberler sunmuştur.^{12,13}

Tablo 1, COVID-19 bulaşını azaltmak için ülkelerin dikkate alabileceği bir dizi halk sağlığı ve sosyal önlemleri özetlemektedir.

Halk sağlığı ve sosyal önlemlere ilişkin fayda ve riskleri dengelemek

Halk sağlığı ve sosyal önlemlerin temel amacı sağlığı korumaktır; bununla birlikte, katı fiziksel ve sosyal mesafe ve hareket tedbirleri dahil olmak üzere belirli tedbirlerin kullanılmasının, bireylerin ve toplumların sağlığı ve sosyoekonomik refahı üzerinde zararlı etkileri olabilir. Seçilen önlemlerin uygulanmasından kaynaklanabilecek potansiyel zararlı sonuçların¹⁴ temel sağlık hizmetlerini sürdürme; yiyecek, su ve temel mal ve hizmetlere erişimin korunması; gelirlerin korunması; ailelerin ve toplulukların desteklenmesi; ve toplumsal cinsiyetle ilgili konular da dahil olmak üzere herkes için insan haklarının sağlanmasına yönelik politikalarla birlikte belirlenmesi ve yönetilmesi gerekir.¹⁶

Bu endişelerin hem ulusal politikada hem de yerel düzeylerde ele alınması, halk sağlığı ve sosyal önlemlerin uygulanmasıyla ilişkili potansiyel yüklerin hafifletilmesine ve önlemlere uyulmasının desteklenmesine yardımcı olacaktır. Tedbirleri yerel bağlama uyarlamak ve ne kadar süre yürürlükte olabileceğini değerlendirmek de önemlidir. Herkesin test veya tıbbi yardım almayı bilmesi, şüpheli vakaları hızlı bir şekilde tespit ve test etme, hastaları etkili bir şekilde izole ve tedavi etme, temasları zamanında izleme ve karantinaya alma ve güvenli bir şekilde taburcu etme ve hastaneden ayrıldıktan sonra bakım ve diğerlerini korumak için halk sağlığı ve sosyal hizmetlerin yakın koordinasyonu gereklidir.

Halk sağlığı ve sosyal önlemlerin etkili olabilmesi için toplumun tamamının katılımı gerekir. Politikalar ve müdahaleler, insanların kendilerini korumaya yönelik bilgiye dayalı kararlar verebilmeleri için doğru bilgileri doğru zamanda sağlayabilecek güvenilir kanallardan diyalog ile desteklenmelidir. Karar vericiler toplumlarla ilişki kurmalı ve acil müdahale ve iyileşmenin tüm aşamalarında halk sağlığı ve sosyal önlemlerin nasıl uygulanacağı konusunda insanlarla açık ve düzenli iletişim kurmalıdır.

Geniş çaplı epidemiyolojik durumlar ve pandeminin meydana geldiği sosyal ve ekonomik bağlamlar göz önüne alındığında, hangi önlemlerin ne şekilde kullanılacağı konusunda tek bir formül yoktur. Hem COVID-19'u kontrol etmenin ve hem de toplulukları alınan önlemlerin istenmeyen sonuçlarından koruma hedeflerine dikkat edilmesi, müdahale ve iyileşmenin tüm aşamalarında sağlığı ve refahı korumaya yardımcı olacaktır.

Tablo 2'de halk sağlığı ve sosyal önlemlerin başarılı bir şekilde uygulanmasına yönelik hususlar önerilmektedir. Tablo 3, zararı sınırlamak ve toplumun esnekliğini ve sosyal uyumu desteklemek için halk sağlığı ve sosyal önlemlerin yanı sıra uygulanacak politikalara genel bir bakış sunmaktadır.

Düşük gelirli ortamlara yönelik önlemler için daha fazla bilgi mevcuttur.¹⁷

^b Kişisel ve çevresel önlemler, enfeksiyon önleme ve kontrolü, vaka bulma ve yönetimi, kitlesel toplantılar, uluslararası seyahat, maske kullanımı, okullar ve diğer konular için rehberlere www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus-2019 adresinden erişilebilir.

Tablo 1. COVID-19 bağlamında değerlendirilmek üzere seçilmiş halk sağlığı önlemleri ve sosyal önlemler*

Kişisel Önlemler	Fiziksel ve Sosyal Mesafe	Hareketlilik Önlemleri	Özel Korunma Önlemleri
<p>Amaç: Kişiden kişiye yayılmasını sınırlandırmak, kişileri ve temas noktalarını korumak ve sık dokunulan yüzeylerin kontaminasyonunu azaltmak</p> <p>Halkı şunları uygulamaya teşvik edin¹⁸</p> <ul style="list-style-type: none"> Sık el hijyeni Fiziksel mesafe Solunum görgü kuralları Hastayken ya da hasta olan biriyle temastayken uygun maske kullanımı Evde temizliği 	<p>Amaç: Daha az kalabalıklaşma ile güvenli fiziksel mesafeyi sağlamak</p> <p>İşyerleri⁹</p> <ul style="list-style-type: none"> İşletme ve işyerlerini el hijyeni, fiziksel mesafeyi ve çevre temizliğini sağlamak için desteklemek İş sürekliliği ve asgari hizmetlerin sunumu için planlama yapmak Mümkün olduğunda uzaktan çalışmayı, kademeli vardiyaları, esnek izin politikalarını, telekonferansları, sanal toplantıları ve ön büro çalışanları ve servis personeli için korumayı desteklemek İş istasyonu veya işlevleri değerlendirilirken çevreye, beklenen görevlere, maruz kalma olasılığına ve mevcut kaynaklara göre risk değerlendirmesi yapmak Bulaşı artıkaçça zorunlu olmayan işletmeleri kapatmak <p>Okullar¹⁰</p> <ul style="list-style-type: none"> Okullarda çevre temizliğinin yanı sıra el hijyeni ve sosyal mesafe önlemlerinin alınmasını desteklemek Uzaktan öğretimi, derslerin askıya alınmasını, katılımda rotasyonu veya sınırlı bir süre için okul binalarının kapatılmasını değerlendirmek Kantinlerde ve otobüslerde hijyen ve sosyal mesafe önlemleri <p>Toplanma^{8,19}</p> <ul style="list-style-type: none"> Kutlamalar, spor etkinlikleri²¹ ve inanca dayalı etkinlikler,²² festival, konferanslar için risk değerlendirmesi yapmak 	<p>Amaç: Virüsün enfekte bölgelerden enfekte olmayan bölgelere girişini önlemek</p> <ul style="list-style-type: none"> Gerekli olmayan seyahatleri azaltmak veya seyahat ederken kişinin kendisini nasıl koruyacağı gibi, seyahat¹⁹ hakkında önerilerde bulunmak Bulaşı kesintiye uğratmak veya yeniden ortaya çıkışını önlemek için gerektiğinde yerel, bölgesel veya ulusal hareketliliği sınırlandırmak Seyahatleri ihtiyaca göre önceden düzenlemek (öğrenciler, işçiler, ülkesine geri dönecekler) Yerel epidemiyoloji açısından gerekliyse bir güvenlik kuşağı önlemi veya sınır önlemlerini değerlendirmek Ulusal tarama ve test politikası doğrultusunda, gelen yolcular için izolasyon veya karantina önlemlerini değerlendirmek 	<p>Amaç: savunmasız grupların maruz kalma riskini azaltmak</p> <p>Risk altındaki kişiler, korunmasız kişiler ve diğerleri</p> <ul style="list-style-type: none"> Yaşlılar için yerinde barınma tavsiyesinde bulunmak Kapalı alanları korumak - huzurevleri, uzun süreli¹¹ veya psikiyatrik bakım, hapishaneler²⁷ Ziyaretleri sınırlamak veya yalnızca güvenli mesafeyle ziyaretlere izin vermek Göçmenler, mülteciler²⁸, yerinden edilmiş veya evsiz kişiler²⁹ için planlama yapın Bağlama uygunsa ve sadece güvenli ve gönüllü olarak yapılabiliyorsa diğerlerinden ayırmak Özel ortamlarda, yüksek risk altında olanları belirlemek ve buna göre planlama yapmak (örn. mağazalarda, toplu taşıma araçlarında, hastanelerde) Aşı, doğum öncesi bakım, doğum bakımı, kanser tedavisi ve hastalık kontrolü gibi temel sağlık hizmetlerini güvenli bir şekilde sürdürmeyi planlayın³⁰ <p>Sağlık çalışanları,³¹ ilk müdahale ekipleri, bakıcılar ve sağlık sistemi</p> <ul style="list-style-type: none"> Test, izolasyon, karantina ve yönlendirmeyi desteklemek için toplumsal hizmetleri, telefon

	<ul style="list-style-type: none"> Herkese açık ve özel etkinlikleri uyarlamak, ertelemek veya iptal etmek Herkese açık ve özel etkinliklerin boyutunu sınırlamak Düğün, cenaze ve defin²³ geleneklerini uyarlamak <p>Kamusal alanlar ve ulaşım -</p> <ul style="list-style-type: none"> Kalabalığı azaltmak, kamusal alanlara, restoranlara, spor etkinliklerine,²⁴ spor kulüplerine, eğlence mekanlarına, ibadethanelere,²⁵ veya sınırlı havalandırılmalı mekanlara erişimi sınırlamak veya kapatmak Halka açık yerlerde ve ulaşımda (örneğin kuyruklarda ve bekleme alanlarında) fiziksel mesafeyi artırmak Halk içinde maske takma politikasını duyurmak²⁶ 		<p>hatlarını, sağlık tesislerini ve acil müdahale birimlerini koordine etmek</p> <ul style="list-style-type: none"> Teletıp ve uzaktan sağlık hizmetlerini desteklemek Acil olmayan sağlık ve tıbbi bakımı yeniden planlamak Hizmetleri temas riskini ve sıklığını azaltmak ve tüm alanlarda fiziksel mesafeyi sağlamak için düzenlemek Kişisel koruyucu ekipmanları hazır bulundurmak³² Klinikleri ve izolasyon birimleri, hastaneler ve palyatif bakım için aşırı yüklenme planları hazırlamak³³ Hastaneden taburcu planlaması ve güvenli çıkış ve bakım için sağlık, rehabilitasyon merkezleri ve toplum hizmetlerini koordine etmek
--	---	--	---

*DSÖ, kritik hazırlık, hazır olma ve müdahale; klinik bakım; enfeksiyonun önlenmesi ve kontrolü; temel sağlık hizmetleri; temel kaynak planlaması; laboratuvar ve tanı; risk iletişimi ve toplum katılımı; gözetim ve vaka incelemeleri; seyahat ve kitle toplantıları, savunmasız nüfuslar; okullar ve kurumlar ve diğer konularda bir dizi rehber oluşturmuştur; bunların tümü www.who.int adresinde bulunabilir.

Tablo 2. COVID-19 kapsamında halk sağlığı ve sosyal önlemlerin başarılı bir şekilde uygulanmasına ilişkin hususlar

	Bireyler ve toplum için	Devletin üst seviyelerinde kolektif eylem ve destek
Etkili iletişim kurun, topluluklarla etkileşime geçin	<ul style="list-style-type: none"> Kendinizi ve başkalarını nasıl koruyacağınız konusunda bilgi vererek riski açık bir şekilde³⁴ aktarın¹⁸ Bilimsel bilgileri anlaşılır kılın, mesajları basitleştirin, bilgi paylaşımını teşvik edin Ne yapmamaları yerine bireylerin ve toplulukların neler yapabileceğine odaklanın İnsanların yardıma ihtiyacı olan başkalarına yardım etmek için yapabilecekleri eylemler hakkında ipuçları sunun Kişisel sorumluluğun ve her bireyin hastalığı önlemek ve hayat kurtarmak için oynadığı rolün altını çizin İnsan haklarına saygıyı vurgulayarak ötekileştirmeyi önleyin³⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> Risk, politika ve planları düzenli ve sık sık iletin Yanlış bilgi ve mitlere karşı strateji ve ürünler geliştirin Toplulukların karar verme sürecine girmesini ve halk sağlığı önlemlerine katılımını güçlendirin Yerel ağları belirleyin ve topluluklar, işletmeler, dini liderler ve yerel nüfuz sahibi kişilerle bağlantı kurun; Açık bir rol sunmak ve aksiliklerden kaçınmak için polis ve güvenlik güçlerini destekleyin

<p>Önlemlere uyulmasını sağlayın</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ekonomik hijyen ürünlerine erişimi sağlayın ve kamusal alanlarda,³⁶ ulaşım merkezlerinde, taksi duraklarında yıkama noktalarını çoğaltın; gerektiğinde su sarnıçları veya diğer su hizmetlerini sunun Yiyecek alışverişi, temel seyahat, egzersiz, acil durumlar gibi temel hizmetlere erişimi kolaylaştırın İzolasyon veya karantina altındaki kişilere destek sağlayın Göçmenler ve evsizler için konut birimleri kurun Kalabalıkları azaltmak ve etkileşim sayısını sınırlamak için hizmetler, mağazalar ve pazarlar için tek yönlü akış oluşturun Okullarda masa aralıkları için ve mağazalarda, kliniklerde veya kuyruklarda >1 metrelik aralıklarla işaretlemeler gibi basit önlemler uygulayın Bekleme süresini azaltmak için temel hizmetlerde randevulu sistemlere geçin ve çevrimiçi alternatifler sunun Kullanıldığı yerlerde maskelerin uygun kullanımı, bakımı ve imhası hakkında bilgi verin 	<ul style="list-style-type: none"> Vaka tespiti, ev ziyaretleri,³ etkileşim takibi,² ve iletişim konularında yerel çalışanları veya gönüllüleri eğitin Yeniliği teşvik edin (örn. ellerle kullanılmayan veya pedalla aktive edilen su veya el jeli dağıtıcıları) Ofislerde, mağazalarda, ulaşımında, binalarda ve tuvaletlerde temizliği güçlendirin Gerekli seyahatler için ulaşım seçeneklerini koruyun (örn. işe, hizmetlere ve sağlık hizmetlerine erişim için) Öğrencilerin barınmalarını veya gerektiğinde ziyaretçilerin ülkelerine geri gönderilmelerini erken planlayın İnsan haklarına saygı gösterirken, önlemleri desteklemek için gönüllü olarak telefon uygulamalarının kullanımını destekleyin Tedbirleri uyarlamak ve değişiklikler hakkında iletişim kurmak için verilecek tepkilerin nasıl değerlendirileceğini planlayın
---	---	--

Tablo 3. Halk sağlığı ve sosyal önlemlerin uygulanmasının ikincil etkilerini sınırlamaya yönelik örnek strateji ve politikalar

	Bireyler ve toplum için	Devletin üst seviyelerinde kolektif eylem ve destek
<p>Aileyi ve toplumu destekleyin</p>	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim için alternatifler önerin¹⁰ (örn. Uzaktan eğitim, kütüphane personeli veya büyük kardeşler tarafından koçluk veya telefon destekli arkadaş sistemleri) Gerekli personelin çocuklarının bakımını sağlayın, ör. sıkı hijyen ve fiziksel mesafeye uyularak okulları onlara açık tutmak İhtiyacı olanlar için okul yemeklerine alternatifler oluşturun Toplulukları yaşlıları, hastaları veya savunmasız kişileri desteklemeye teşvik edin Sanal etkileşimle sosyal etkileşimi teşvik edin Sosyal ve toplumsal hizmetleri toplulukların dayanıklılığını artırmak için yönlendirin 	<ul style="list-style-type: none"> Eczaneleri açık tutun, temel ilaçlara erişimi sağlayın³⁰ Akıl sağlığı stratejileri ve kriz hattı oluşturun Göçmen işçiler için hizmet ve koruma sağlayın Riski azaltmak ve aile içi şiddete yanıt vermek için sosyal hizmetleri geliştirin Acil durumlar için yenilikler yapın, ör. istismar / kişilerarası şiddet mağdurları için güvenli kodların oluşturulması Sağlık hizmeti kullanıcı ücretlerinin askıya alınmasını sağlayın veya destekleyin
<p>Geliri ve ekonomiyi koruyun</p>	<ul style="list-style-type: none"> Uzaktan çalışma, vardiya değişiklikleri ve fiziksel mesafeye yönelik pilot uygulamaları hayata geçirin veya destekleyin⁹ İş yerinde esnek izin ve ödeme politikaları başlatın Yarı zamanlı çalışmayı veya uyarlanmış hizmetleri teşvik edin (örn. eve teslim) Temel hizmetler ve işletmeler için iş sürekliliği planları uygulanmayın İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini kullanın 	<ul style="list-style-type: none"> Çalışanların gelir kazanmaya devam etmesi ve esnek izin politikalarını teşvik edin⁹ İşverenler, topluluklar, hükümet tarafından gelir desteği planları yapın Sosyal, ekonomik, işsizlik ve vergi indirim paketleri sunun Temel hizmet ve malzemelerin ihtiyaç duyulduğu anda ve yere ulaşmasını sağlamak için sektörler arasında bütüncül bir yaklaşım geliştirin Tedarik ve hizmetleri güvenli bir şekilde sunmak için halk sağlığı koridorları gibi strateji ve yaklaşımlar geliştirin

<p>Yiyecek ve suya erişimi koruyun</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Çalışanlar için sağlık ve sosyal bakıma erişimi sağlayın • Yiyecek dükkanlarını ve tedarik yollarını açık tutun³⁷ • Mağazalara ihtiyaç duyanlara öncelikli erişim sağlayın, ör. sabahın erken saatlerini yaşlılar ve korunmasız kişiler için ayırın • Karantina veya izolasyon için evde hazırlıklı olmayı teşvik edin ve yiyecek ve malzemelere erişimi destekleyin • Mağaza personeli için korumayı kolaylaştırın - siperler, mesafe, maskeler 	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda üreticilerini, tedarikçilerini ve satıcılarını güvenli ve verimli gıda tedarikini hazırlamak ve korumak için destekleyin³⁷ • Yerinden edilenler de dahil olmak üzere özel durumlarda öncelikli gruplara ve nüfuslara yiyecek tedariklerini önceden hazırlayın ve dağıtın • Özel ortamlarda ve insani koridorlarda gıda dağıtımını sağlayın ve gerektiğinde tekrarlayın • Hasat ve gıda hizmetleri çalışanlarını koruyun; gerektiği gibi güvenli seyahat imkanları sunun
<p>Temel sağlık hizmetlerini sürdürün</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Açık bekleme alanlarındaki süreyi azaltmak için temel sağlık hizmetlerinde randevulu sistem kullanın • Pilot teletıp uygulamaları kullanın ve sağlık hizmetlerine erişimi güçlendirin ve koruyun • Eczane personeli için korumayı kolaylaştırın (siperler, mesafe, maske) • Ameliyatları ve prosedürleri mümkün olduğunca güvenli bir ortamda yürütün, gerektiğinde yeniden planlayın • Hizmetlere ulaşım için kullanılacak yeni yollar, çalışma saatleri ve diğer önlemler de dahil olmak üzere bilgileri kamuya yayarak güvenli sağlık hizmetleri talep edenleri yönlendirin • Her düzeyde (tarama, triyaj ve sevk) etkili hasta akışı sağlayın 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal düzeyde veya belediyelerden halk sağlığı alanı haricindeki personelin yeniden atanması ve eğitimi dahil olmak üzere test ve temas takibi için yeterli kapasiteyi sağlayın • Temel ve toplumsal temel sağlık hizmetlerinin³⁰ sunumunu müdahale protokolleri ile koordinasyon içerisinde yönetecek mekanizmalar oluşturun ve aşırı yüklenmelere karşı kapasiteyi artırın • Bağlama göre temel hizmet ve ilaçların listesini oluşturun • Temel hizmet sunumu yöntemlerini ve platformlarını en uygun hale getirin • Yeniden görevlendirme ve görev paylaşımı da dahil olmak üzere sağlık işgücü kapasitesini gerektiği gibi yeniden dağıtın • Temel ilaç ve sarf malzemelerinin kullanılabilirliğini ve bunlara erişilmesini sağlayacak mekanizmaları oluşturun

Referanslar

1. World Health Organization. COVID-19 Strategy Update (Interim Guidance) (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/strategies-plans-and-operations>, accessed 14 April 2020)
2. World Health Organization. Contact tracing in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/contact-tracing-in-the-context-of-covid-19>, accessed 10 May 2020)
3. World Health Organization. Surveillance strategies for COVID-19 human infection (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/surveillance-strategies-for-covid-19-human-infection>, accessed 10 May 2020)
4. World Health Organization. Considerations for quarantine of individuals in the context of containment for coronavirus disease (COVID-19) (Interim guidance) ([https://www.who.int/publications-detail/considerations-for-quarantine-of-individuals-in-the-context-of-containment-for-coronavirus-disease-\(covid-19\)](https://www.who.int/publications-detail/considerations-for-quarantine-of-individuals-in-the-context-of-containment-for-coronavirus-disease-(covid-19)), accessed 19 March 2020)
5. World Health Organization. Operational considerations for case management of COVID-19 in health facility and community. (<https://www.who.int/publications-detail/operational-considerations-for-case-management-of-covid19-in-health-facility-and-community>, accessed 16 May 2020)
6. World Health Organization. Critical preparedness, readiness, and response actions for COVID-19. (<https://www.who.int/publications-detail/critical-preparedness-readiness-and-response-actions-for-covid-19>, accessed 16 May 2020)
7. World Health Organization. Non-pharmaceutical public health measures for mitigating the risk and impact of epidemic and pandemic influenza. October 2019. (https://www.who.int/influenza/publications/public_health_measures/publication/en/, accessed 19 March 2020)
8. Key planning recommendations for mass gatherings in the context of the current COVID-19 outbreak (<https://www.who.int/publications-detail/key-planning-recommendations-for-mass-gatherings-in-the-context-of-the-current-covid-19-outbreak>)
9. World Health Organization. Considerations for public health and social measures in the workplace (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/considerations-for-public-health-and-social-measures-in-the-workplace-in-the-context-of-covid-19>, accessed 10 May 2020)
10. World Health Organization. Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/considerations-for-school-related-public-health-measures-in-the-context-of-covid-19>, accessed 10 May 2020)
11. World Health Organization. Infection prevention and control for long-term care facilities in the context of COVID-19 (https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331508/WHO-2019-nCoV-IPC_long_term_care-2020.1-eng.pdf, accessed 10 May 2020)
12. World Health Organization. Considerations in adjusting public health and social measures in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/considerations-in-adjusting-public-health-and-social-measures-in-the-context-of-covid-19-interim-guidance>, accessed 15 April 2020)
13. World Health Organization. Public health criteria to adjust public health and social measures in the context of COVID-19 (<https://www.who.int/publications-detail/public-health-criteria-to-adjust-public-health-and-social-measures-in-the-context-of-covid-19>, accessed 16 May 2020)
14. Brooks S, Webster R, Smith L, Woodland L, Wessely S, Greenberg N. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. Lancet. 2020. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30460-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30460-8/fulltext)
15. World Health Organization. Addressing human rights as key to the COVID-19 response. (<https://www.who.int/publications-detail/addressing-human-rights-as-key-to-the-covid-19-response>, accessed 21 April 2020)
16. World Health Organization. Gender and COVID-19. (Advocacy Brief) (https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332080/WHO-2019-nCoV-Advocacy_brief-Gender-2020.1-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y, accessed 14 May 2020)
17. IASC (2020). Public health and social measures for COVID-19 preparedness and response operations in low capacity and humanitarian settings. (Interim Guidance, March 2020). <https://interagencystandingcommittee.org/health/interim-guidance-public-health-and-social-measures-covid-19-preparedness-and-response>
18. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public (Website) (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>, accessed 29 April 2020)
19. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19) technical guidance: points of entry and mass gatherings (Website) (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/points-of-entry-and-mass-gatherings>, accessed 16 May 2020)

20. World Health Organization. How to use WHO risk assessment and mitigation checklist for Mass Gatherings in the context of COVID-19 (Tool) (<https://www.who.int/publications-detail/how-to-use-who-risk-assessment-and-mitigation-checklist-for-mass-gatherings-in-the-context-of-covid-19>, accessed 19 March 2020)
21. World Health Organization. Guidance for the use of the WHO Mass Gatherings sports addendum risk assessment tools in the context of COVID-19 (Tool) (<https://www.who.int/who-documents-detail/guidance-for-the-use-of-the-who-mass-gatherings-sports-addendum-risk-assessment-tools-in-the-context-of-covid-19>, accessed 30 April 2020)
22. World Health Organization. How to use the WHO Mass Gathering religious addendum risk assessment tool in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/how-to-use-the-who-mass-gathering-religious-addendum-risk-assessment-tool-in-the-context-of-covid-19>, accessed 20 March 2020)
23. World Health Organization. Infection prevention and control for the safe management of a dead body in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-for-the-safe-management-of-a-dead-body-in-the-context-of-covid-19-interim-guidance>, accessed 24 March 2020)
24. World Health Organization. Considerations for sports federations/ sports event organizers when planning mass gatherings in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/considerations-for-sports-federations-sports-event-organizers-when-planning-mass-gatherings-in-the-context-of-covid-19-interim-guidance>, accessed 14 April 2020)
25. World Health Organization. Practical considerations and recommendations for religious leaders and faith-based communities in the context of COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/practical-considerations-and-recommendations-for-religious-leaders-and-faith-based-communities-in-the-context-of-covid-19>, accessed 07 April 2020)
26. World Health Organization. Advice on the use of masks in the context of COVID-19 (Interim Guidance) ([https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-in-the-community-during-home-care-and-in-healthcare-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)-outbreak](https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-in-the-community-during-home-care-and-in-healthcare-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-(2019-ncov)-outbreak), accessed 06 April 2020)
27. World Health Organization. Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention (Interim Guidance) (<http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/publications/2020/preparedness,-prevention-and-control-of-covid-19-in-prisons-and-other-places-of-detention,15-march-2020>, accessed 15 March 2020)
28. World Health Organization. Preparedness, prevention and control of coronavirus disease (COVID-19) for refugees and migrants in non-camp settings (Interim Guidance) ([https://www.who.int/publications-detail/preparedness-prevention-and-control-of-coronavirus-disease-\(covid-19\)-for-refugees-and-migrants-in-non-camp-settings](https://www.who.int/publications-detail/preparedness-prevention-and-control-of-coronavirus-disease-(covid-19)-for-refugees-and-migrants-in-non-camp-settings), accessed 17 April 2020)
29. Interagency Standing Committee. Scaling-up COVID-19 outbreak in readiness and response operations in camps and camp-like situations (Interim Guidance) (<https://interagencystandingcommittee.org/other/interim-guidance-scaling-covid-19-outbreak-readiness-and-response-operations-camps-and-camp>, accessed 17 March 2020)
30. World Health Organization. COVID-19: Operational guidance for maintaining essential health services during an outbreak. (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/covid-19-operational-guidance-for-maintaining-essential-health-services-during-an-outbreak>, accessed 25 March 2020).
31. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19) outbreak: rights, roles and responsibilities of health workers including key considerations for occupational safety and health (Interim Guidance) ([https://www.who.int/publications-detail/coronavirus-disease-\(covid-19\)-outbreak-rights-roles-and-responsibilities-of-health-workers-including-key-considerations-for-occupational-safety-and-health](https://www.who.int/publications-detail/coronavirus-disease-(covid-19)-outbreak-rights-roles-and-responsibilities-of-health-workers-including-key-considerations-for-occupational-safety-and-health), accessed 18 March 2020)
32. World Health Organization. Rational use of personal protective equipment for coronavirus disease (COVID-19) and considerations during severe shortages. (Interim Guidance) ([https://www.who.int/publications-detail/rational-use-of-personal-protective-equipment-for-coronavirus-disease-\(covid-19\)-and-considerations-during-severe-shortages](https://www.who.int/publications-detail/rational-use-of-personal-protective-equipment-for-coronavirus-disease-(covid-19)-and-considerations-during-severe-shortages), accessed 06 April 2020).
33. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19) technical guidance: essential resource planning. (Website) (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/covid-19-critical-items>)
34. World Health Organization. Risk communication and community engagement readiness and response to coronavirus disease (COVID-19) (Interim Guidance) ([https://www.who.int/publications-detail/risk-communication-and-community-engagement-readiness-and-initial-response-for-novel-coronaviruses-\(ncov\)](https://www.who.int/publications-detail/risk-communication-and-community-engagement-readiness-and-initial-response-for-novel-coronaviruses-(ncov)), accessed 19 March 2020)
35. World Health Organization, UNICEF, International Federation of Red Cross and Red Crescent. A guide to preventing and addressing social stigma associated with COVID-19 (Interim Guidance) (<https://www.who.int/who-documents-detail/a-guide-to-preventing-and-addressing-social-stigma-associated-with-covid-19>, accessed 24 February 2020)
36. World Health Organization. Recommendations to Member States to improve hand hygiene practices to help prevent the transmission of the COVID-19 virus (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/recommendations-to-member-states-to-improve-hand-hygiene-practices-to-help-prevent-the-transmission-of-the-covid-19-virus>, 01 April 2020)

37. World Health Organization. COVID-19 and food safety: guidance for food businesses. (Interim Guidance) (<https://www.who.int/publications-detail/covid-19-and-food-safety-guidance-for-food-businesses>, 07 April 2020)

Diğer Kaynaklar

- Africa Centres for Disease Control and Prevention Guidance on Community Social Distancing During COVID-19 Outbreak; 2020. (<https://africacdc.org/download/guidance-on-community-social-distancing-during-covid-19-outbreak/>)
- European Centre for Disease Prevention and Control. Considerations relating to social distancing measures in response to COVID-19. Stockholm: ECDC; 2020. (<https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-19-socialdistancing-measuresg-guide-second-update.pdf>)
- Imperial College COVID-19 Response Team. Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and healthcare demand. 16 March 2020. London: Imperial College; 2020. (<https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/sph/ide/gida-fellowships/Imperial-College-COVID19-NPImodelling-16-03-2020.pdf>)
- IFRC, IOM, UNHCR and WHO. Interim guidance on scaling-up COVID-19 outbreak readiness and response operations in camps and camp-like settings. (<https://interagencystandingcommittee.org/other/interim-guidance-scaling-covid-19outbreak-readiness-and-response-operations-camps-and-camp>)
- International Labour Organization (ILO) Note. COVID-19 and world of work: Impacts and responses 18 March 2020; (https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf)
- New Zealand Government. COVID-19 Alert System. (<https://covid19.govt.nz/alert-system/covid-19-alert-system/>). 6 April 2020.
- UNICEF, WHO, IFRC. Key Messages and Actions for COVID-19 Prevention and Control in Schools. 2020 (https://www.unicef.org/media/65716/file/Key%20Messages%20and%20Actions%20for%20COVID19%20Prevention%20and%20Control%20in%20Schools_March%202020.pdf)
- World Health Organization. Getting your workplace ready for COVID-19, 19 March 2020 Geneva; 2020 (<https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/advice-for-workplace-clean-19-03-2020.pdf>)
- World Health Organization. Q & A. Considerations for the cleaning and disinfection of environmental surfaces in the context of covid-19 in non-health-care settings. (<https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-considerations-for-the-cleaning-and-disinfection-of-environmental-surfaces-in-the-context-of-covid-19-in-non-health-care-settings>)
- World Health Organization. Risk Communication and Community Engagement (RCCE) Action Plan Guidance COVID-19 Preparedness and Response ([https://www.who.int/publications-detail/risk-communication-and-community-engagement\(rcce\)-action-plan-guidance](https://www.who.int/publications-detail/risk-communication-and-community-engagement(rcce)-action-plan-guidance))
- World Health Organization. guidance for maintaining essential health services and systems. (<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/maintaining-essential-healthservices-and-systems>, accessed 16 May 2020)

Teşekkürler

Bu belge, UNICEF ve IFRC ile geliştirilen belgelere istinaden DSÖ Bölge Ofisleri ile işbirliği içinde geliştirilmiştir.

DSÖ, bu geçici rehberi etkileyebilecek değişiklikler için durumu yakından izlemeye devam etmektedir. Herhangi bir faktörün değişmesi durumunda DSÖ güncelleme yayınlayacaktır. Aksi takdirde, bu geçici rehber yayım tarihinden 2 yıl sonra sona erecektir.

© Dünya Sağlık Örgütü 2020. Bazı hakları saklıdır. Bu çalışma [CC BY-NC-SA 3.0 IGO](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/) lisansı ile edinilebilir.

DSÖ referans numarası: [WHO/2019-nCoV/PHSM_Overview/2020.1](https://www.who.int/publications-detail/WHO/2019-nCoV/PHSM_Overview/2020.1)